

„Německá“ kultura ve Francii – Alsasko a Alsané

Petr Kokaisl, Kateřina Hamouzová, Michaela Hromádková, Tereza Jarolímková

Abstract

The main aim of this paper is to show the specificity of the perception of own ethnicity of the German (or Alsatian)-speaking population living in Alsace in France. Seeing that the German-population (or population speaking German dialect) live outside Alsace too, it is possible to make relatively efficient compared to the influence of government in shaping ethnicity and language. This paper should give an answer to the question: *What is the relationship between state and ethnicity of inhabitants and how Alsatians develop their own ethnicity?*

Key words

Ethnic minorities, German-speaking minorities, Alsace, Alsatian dialect, ethnicity.

Oblast Alsaska (Alsaska-Lotrinska) byla jako hraniční oblast častým předmětem sporu mezi Francií a Německem, což můžeme pozorovat již od nejstarších historických dob, ale i poměrně nedávno – jen během období let 1850 až 1950 měnilo alsaské obyvatelstvo čtyřikrát státní příslušnost. Tento region je typickou oblastí *na pomezí*, kde je možné studovat, zda obyvatelstvo nastupuje cestu postupného přibližování se majoritě, nebo naopak dává stálý důraz na kulturní odlišnosti. Zároveň je na příkladu obyvatel území dnešního Alsaska možné ukázat, jak se proměňovala jejich identita od německé přes francouzskou až po *alsaskou*.

Příspěvek ukazuje specifika Alsaska (hospodářská, klimatická, geografická, historická) a mísení zejména německého a francouzského vlivu na kulturu chápanou v její nejširší definici – kultura jako způsob života. Proto jsou v příspěvku stručně zmíněny nejrůznější prvky takto široce chápané kultury – od dodržování tradic (advent, Vánoce), svébytné prvky architektury, lpění na určitých „typických“ jídlech *národní* kuchyně, role náboženství. Rozsáhlejší část příspěvku je pak věnována používání jazyka – alsaštiny, němčiny a francouzštiny, vzdělávání v těchto jazycích a patrným trendům v této oblasti. Pokud budeme sledovat vlivy utvářející etnicitu komplexně, pak je možné naznačit, který z těchto vlivů má největší váhu – zda například státní zásahy, vědomí jinakosti na základě odlišného historického povědomí, používání jazyka nebo náboženská příslušnost.

Cílem tohoto příspěvku je poukázat na specifickou vnímání vlastní etnicity německojazyčného obyvatelstva žijícího v Alsasku. Vzhledem k tomu, že německojazyčné obyvatelstvo (resp. obyvatelstvo hovořící německými dialekty) žije i mimo tuto oblast, je

možné provádět poměrně účinné srovnání vlivu samosprávy na utváření etnicity a používání jazyka.

Příspěvek by měl dát odpověď na otázku: *jak ovlivňuje stát svými zásahy etnicitu obyvatelstva a dále jak obyvatelé Alsaska odvozuji vlastní etnicitu*. Příspěvek vychází z prováděného terénního výzkumu v rámci projektu *Pestrá Evropa* realizovaném na Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, který si klade za cíl mapování národnostních menšin v Evropě.

Při krátkodobém terénním výzkumu v Alsasku v roce 2010 bylo provedeno pozorování především v obcích, které byly v tematicky zaměřené literatuře označovány jako alsaské, především ve smyslu vyššího používání alsaštiny, ale i ve městech, kde mají sídlo alsaské kulturní a vzdělávací instituce. Tato města jsou ovšem zároveň velmi výrazně frankofonní. Kromě pozorování byly prováděny polostrukturované rozhovory, jejichž cílem bylo dát poměrně široký prostor respondentům, kteří tak mohli tazateli předložit skutečnosti a souvislosti, které jsou zřejmé jen místnímu obyvatelstvu. Kromě údajů z rozhovorů jsou v příspěvku použity údaje od respondentů z dotazníkového šetření (s otevřenými otázkami).

Alsasko – základní údaje

Alsasko se svou rozlohou 8 283 km² řadí mezi nejmenší region Francie. Tato oblast se ještě dále dělí na departmenty Bas-Rhin (Dolní Rýn) na severu a Haut-Rhin (Horní Rýn) na jihu. Hlavní město je Štrasburk, který si dnes lidé mnohem více spojují s Evropským parlamentem než s nádherným historickým centrem, který je na Seznamu světového dědictví UNESCO.

Obrázek 1. Alsasko na mapě Francie.

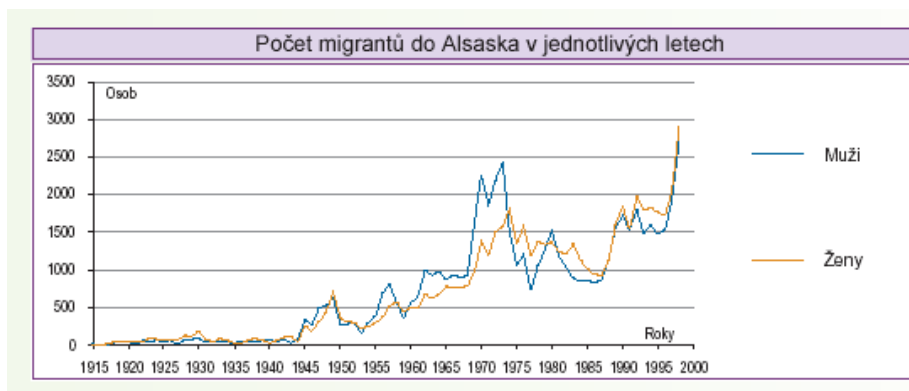
Obyvatelstvo

V roce 2006 žilo v Alsasku 1 817 000 obyvatel (209 obyvatel / km²)¹. V Alsasku žije v celofrancouzském srovnání nadprůměrný podíl cizinců. Podíl legálně žijících cizinců dosahoval v roce 2007 v celé Francii 5,8 %; první místo s nejvyšším podílem cizinců mezi

¹ *L'Alsace en chiffres*. [online] Alsace International, 2009. [cit. 22. 1. 2010] Dostupné z: <http://www.alsace-international.eu/dn/dn_alsace_chiffres/>.

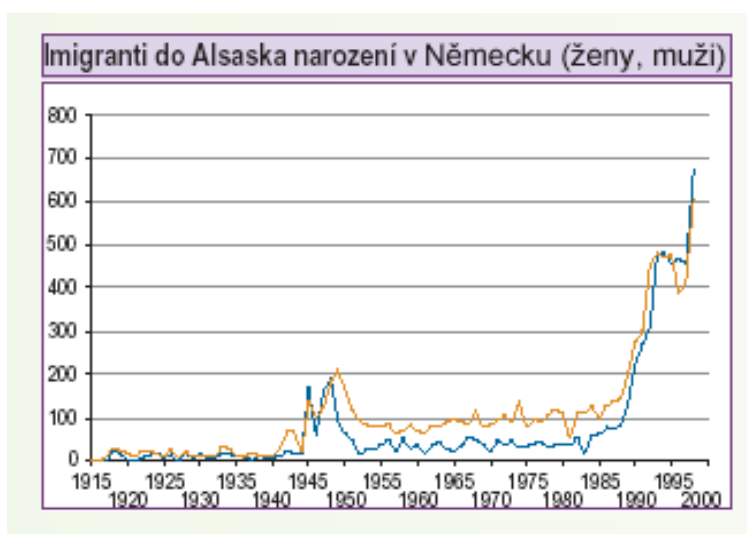
francouzskými regiony drží oblast hlavního města (Ile-de-France) – 12,4 %, následovaná Korsikou (8 %) a právě Alsaskem (7,6 %).

V roce 1999 žilo v Alsasku téměř 150 000 cizinců – na prvních dvou místech s téměř shodným podílem přes 14 % se umístili Turci a Němci, což u každého etnika činí v absolutních číslech přes 21 000 osob².

Obrázek 2. Vývoj počtu všech přistěhovalců do Alsaska v jednotlivých letech (1915–2000).
Zdroj: MAFFESSOLI, M. 2005. *Atlas des populations immigrées*, c. d.

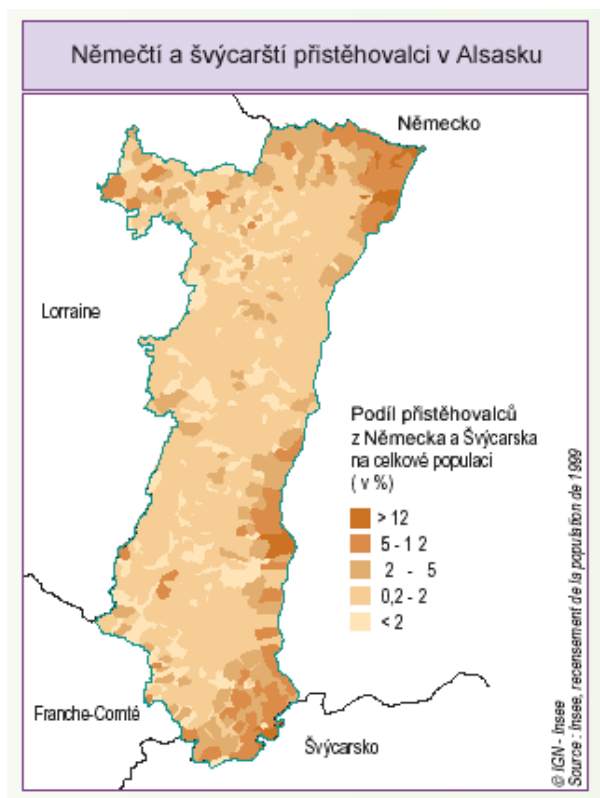
Kromě původních německojazyčných menšin v Alsasku (a sousedním Lotrinsku) žijí ve Francii i již zmiňovaní němečtí přistěhovalci – jejich celkový počet v pevninské části Francie je 128 000 osob, a tvoří tak 2 % všech cizinců žijících ve Francii. Pro tyto Němce je Alsasko z celé Francie nejlákavější, což ukazuje následující statistika. Zatímco v letech 1960–1969 tvořil počet německých přistěhovalců pouze 7 % ze všech přistěhovalců do Alsaska, v letech 1970–1979 to bylo 5 %, v letech 1980–1989 pak 8 % a v letech 1990–1999 22 %. V tomto desetiletí se Němci dostali na první místo mezi všemi cizinci v Alsasku.

Obrázek 3. Vývoj počtu německých přistěhovalců do Alsaska v jednotlivých letech (1915–2000).
Zdroj: MAFFESSOLI, M. 2005. *Atlas des populations immigrées*, c. d.

² MAFFESSOLI, M. *Atlas des populations immigrées*. Strasbourg: INSEE-ALSACE, 2005, s. 6–12.

Při sledování německojazyčného obyvatelstva není možné zapomínat ani na *Němce* ze Švýcarska, kterých v Alsasku žije 4 570. Obě německojazyčné skupiny žijí především podél hranice.

Obrázek 4. Podíl německých a švýcarských přistěhovalců v jednotlivých částech Alsaska.
Zdroj: MAFFESSOLI, M. 2005. *Atlas des populations immigrées*, c. d.

Specifika oblasti

Díky polokontinentálnímu klimatu a mírně zvlněnému terénu, který na západě přechází do pohorí Vogéz, má tato krajina ideální podmínky pro pěstování vína. Přestože je produkce vína v Alsasku velmi významná, na celofrancouzském měřítku se plochy alsaských vinic podílejí pouze 1,8 %. I na alsaských vínech je možné ukázat, že se v případě Alsaska jedná o region hraniční, ovlivněný francouzskou i německou kulturou – německé vinařské zdroje nebo francouzské restaurace v Německu uvádějí, že specifičnost alsaských vín, která se významně odlišují od francouzských vín, je dána mnohasetletým německým vlivem. Kromě pěstování vína je pro Alsasko typické i pěstování tabáku, hlávkového zelí a chmele.

Ovšem Alsasko není vyhlášené pouze produkcí vína, ale je i regionem s nejvyšší produkcí piva v celé Francii, což je opět možné přičíst německému vlivu. Tradičně se pivo vařilo v kláštrech, první nezávislé pivovary se objevily ve Štrasburku v roce 1268. V polovině 19. století malé rodinné pivovary prošly hlavní inovací a výroba začala stoupat. V dnešní době pět alsaských pivovarů tvoří celkem 50 % francouzské produkce. Typickým

alsaským aperitivem je sklenice piva s jemně nahořklou chutí (vyrobena z pomerančových slupek).

Alsasko patří k nejbohatším regionům Francie (podle hrubého domácího produktu přepočteného na 1 obyvatele) – přední příčky v celofrancouzském srovnání si udržuje dlouhodobě, v roce 2004 bylo na druhém místě za Ile-de-France, v roce 2009 na místě čtvrtém. Největší podíl na HDP v Alsasku měly v roce 2006 služby (56,6 %), následované průmyslem (22,2 %), obchodem (13,9 %), stavebnictvím (6,3 %) a zemědělstvím (1,0 %).³

Historické pozadí německojazyčné menšiny

Keltské osídlení oblasti dnešního Alsaska trvalo zhruba od roku 600 př. n. l. do roku 52 př. n. l., kdy byla oblast dobyta Římany. Ještě před naším letopočtem zde byla založena římská pevnost *Argentoratum*, budoucí Štrasburk. V Césarově době tvořila řeka Rýn hranici římské říše mezi západním románským a východním „barbarským“ obyvatelstvem (tento stav trval vlastně až do jejího zániku v 5. století). Vznikající galorománské obyvatelstvo od 1. století našeho letopočtu rovněž asimilovalo okolní germánské skupiny. Ze 3. století n. l. máme první zmínky o Alemanech jakožto členů germánských kmenových spolků. V některých jazycích (francouzština, španělština) zůstalo toto označení (Allemands, alemanes) dodnes vyhrazeno pro všechny Němce.

Po rozdělení Franské říše Verdunskou smlouvou (r. 843) se stalo území dnešního Alsaska součástí Lotharingie (Lotrinského vévodství). Roku 962 se Alsasko stalo součástí Svaté říše římské (od 15. století s přívlastkem národa německého) na celých dalších šest století.

12. století se pro Alsasko stalo obdobím rozvoje a ve 14. století (1354) se deseti velkým alsaským městům v čele se Štrasburkem podařilo získat autonomii a vytvořit spolek svobodných říšských měst (Decapolis). Doba rozkvětu byla přerušena černým morem a také Stoletou válkou (1337–1453). Po tomto období začínala opět města profitovat z obnovujícího se obchodu. V 16. století se tato oblast stala jedním z center německé selské války (1524–1526).

Velký zlom v dějinách Alsaska nastal po Třicetileté válce (1618–1648), kdy německý císař v rámci Vestfálského míru postoupil především jižní části Alsaska Francii, zbytek území včetně Štrasburku byl postupně připojen za vlády Ludvíka XIV. (1681). Ještě v roce 1798 se pokusilo město Mylhúzy (Mulhouse) vyhlášením svobodné republiky a připojením ke

³ *L'Alsace en chiffres*. [online] Alsace International, 2009. [cit. 22. 1. 2010] Dostupné z: <http://www.alsace-international.eu/dn/dn_alsace_chiffres/>.

Švýcarské konfederaci vymanit z francouzského vlivu, ale francouzská ekonomická blokáda donutila obyvatele kapitulovat.

Roku 1870 Francie vyhlásila válku německému Prusku, avšak hned roku 1871 byla Francie nucena vzdát se Alsaska ve prospěch Německa, což bylo dohodnuto Frankfurtským mírem. Alsasané měli možnost zvolit si svoji národnost, resp. občanství (německé, nebo francouzské). Z tohoto důvodu muselo přes 50 000 lidí emigrovat, protože se rozhodli pro francouzské občanství. Následně byly zbudovány nové obranné linie na důkaz toho, že Alsasko již zůstane součástí Německé říše. V roce 1872 byla ve Štrasburku císařským rozkazem založena německá univerzita, v roce 1874 byla vytvořena alsasko-lotrinská regionální rada a v roce 1911 získalo toto území i vlastní ústavu.

Začátkem první světové války (1914) bylo tedy Alsasko součástí Německé říše. Společně s válkou vzrůstala v regionu silná germanizace. Zpočátku se tolerovalo používání francouzského a německého jazyka, bylo možné se setkat například s dvojjazyčnými názvy ulic, ale postupem času začala němčina posilovat a francouzština byla zakázána. Mezi lidmi začal panovat strach, objevovaly se skupiny udavačů, a kdo byl jakýmkoli způsobem podezřelý, byl většinou poslán jako voják na ruskou frontu.

Po skončení války došlo k vyhlášení nezávislosti Alsaské republiky rad (protože docházelo k vytváření orgánů samosprávy podle sovětského vzoru, bývá tato republika označována i jako Alsaská sovětská republika). Tato úplná samostatnost trvala pouze 11 dní (10. 11.–21. 11. 1918), kdy francouzská vojska dorazila do Štrasburku, a území bylo připojeno k Francii.

Po připojení k Francii začal v jazykové oblasti opačný proces, a sice ve všech ohledech upřednostňovat francouzštinu, která se stala jediným úředním jazykem. Místní jména, názvy ulic, silniční ukazatele a vývěsní štíty v němčině musely být nově ve francouzštině. Výuka v němčině mohla probíhat až od čtvrtého ročníku, na obecných školách se tedy vyučovalo pouze francouzsky. V důsledku stížností obyvatel povolila pařížská vláda různé postupné ústupky týkající se zavádění německé výuky do škol.

Po porážce Francie ve 2. světové válce došlo v roce 1940 k podepsání dohody o příměří. Alsasko bylo zabráno Němci a stalo se fakticky součástí Říše. Na druhou stranu se Alsasané (podobně jako Lotrinčané) nestali říšskými Němci, ale zůstali stále francouzskými občany a jako takoví nemohli být povoláni do německé armády. Proto byl v roce 1942 vydán *Výnos o státní příslušnosti v Alsasku, Lotrinsku a Lucembursku*: všem Alsasanům, Lotrinčanům a Lucemburčanům, kteří již sloužili ve wehrmachtu, v jednotkách SS nebo v budoucnosti sloužit budou, stejně jako ostatním *spolehlivým Němcům* bylo uděleno

německé občanství; to platilo také pro jejich manželské partnery a nezletilé děti. Nad rámec mohlo být německé občanství – ovšem odvolatelné – přiznáno zvláštním rozhodnutím dalším osobám. Prováděcí předpis říšského ministerstva vnitra stanovoval, že za národnostní Němce lze považovat pouze ty obyvatele, jejichž alespoň jeden prarodič se narodil na uvedených územích nebo v Říši.⁴ Alsasané tedy byli naverbováni do wehrmachtu nebo do leteckých jednotek SS. Branná služba platila nejprve pro ročníky 1920 až 1924 a neuposlechnutí bylo drakonicky trestáno. Později byly povolány dokonce ročníky 1914 až 1918, což vedlo k obzvláště tvrdým protestům, protože ti, jichž se to týkalo, sloužili již ve francouzské armádě. Dezerce se netrestala jen zastřelením, ale postihovala i rodinné příslušníky, kteří mohli být vystěhováni do jiných částí Říše.

Po válce území opět získala Francie, ale navíc obsadila i další území, na která vznášela nárok – např. město Kehl poblíž Štrasburku, nebo Sársko. Těchto území se ovšem na nátlak spojenců musela vzdát.

Po skončení války začal probíhat ve Francii proces očišťování – *épuration*. Tento proces se týkal pouze francouzských státních příslušníků, ale podle srovnání s celofrancouzským průměrem byl počet odsouzených (k trestům od vězení přes nucené práce až po trest smrti) v Alsasku nadprůměrně vysoký. Velmi drastická byla i očista v alsaské správě.⁵

Po válce se znovu stala jediným úředním jazykem francouzština a byla zrušena i výuka němčiny ve školách. Alsaska se netýkalo ani částečné uvolnění v jazykové oblasti od 50. let, kdy byly v zemi uznány regionální jazyky, což umožňovalo (byť minimální) školní výuku. Mezi tyto jazyky byla zařazena baskičtina, bretonština a katalánština, alsaština byla stále považována za pouhý dialekt.

V 80. letech došlo k vytvoření určité autonomie – od roku 1982 má Alsasko vlastní 47 člennou regionální radu, v jejímž čele stojí prezident Alsaské regionální rady (Président du Conseil Régional d'Alsace). Tato rada každoročně schvaluje regionální rozpočet.

V souvislosti s autonomií se od 90. let 20. století (ale především od začátku 21. století) více prosazuje dvojjazyčná (německo-francouzská) výuka na nižších stupních škol.

Identita obyvatel

Přestože je definice identity poměrně složitou záležitostí zahrnující více různých rovin, otázka: *Kdo jsem? Kým se cítím být? Francouzem? Němcem? Alsasanem?*, není pro Alsasany

⁴ *Německé menšiny v právních normách 1938–1948*. Praha: Doplněk a Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006. ISBN 80-7239-201-8, s. 525–526.

⁵ *Německé menšiny v právních normách 1938–1948*. c. d., s. 535.

až tak složitá, jak by se mohlo na první pohled zdát. Většina z nich prostě odpoví: „Já jsem Alsasan“. Podle dotazníkového šetření mezi učiteli (a učitelskými čekateli) na dvojjazyčných školách v Alsasku z roku 2006 se téměř dvoutřetinová většina označila jako Alsasané, necelá třetina jako Francouzi a 6 % se označilo supranacionální kategorií *Evropané*.⁶

Přestože bylo Alsasko součástí Německa relativně dlouho, došlo k výrazné proměně identity a nikdo z Alsasanů neodpověděl, že se cítí být Němcem. Rivalita mezi Němci a Francouzi se zcela jistě dá pochopit. V období po 2. světové válce ovšem došla nenávist tak daleko, že pro Alsasany vzniklo nové pojmenování – Francouzi jim začali říkat *Bosh* (z německého *boshafft*, což znamená zlovolný nebo zlomyslný). Za vznikem tohoto pojmenování stojí právě ona nešťastná situace, kdy byli Alsasané nuceni bojovat za Říši a tak *zradit* svoji vlast, přátele a mnohdy i svoji vlastní rodinu. Dnes se již tento výraz nepoužívá, jelikož vztahy už jsou víceméně poklidné, nicméně ve své době toto označení bylo velmi hanlivé.

Pro některé Alsasany bylo dlouho velice těžké samotné Německo navštívit. Takové cítění možná přetrvává dodnes u starší generace, ale u té mladší jsou vztahy na mnohem lepší úrovni. Už zde nepanuje nevraživost, spíš naopak. Vesnice společně pořádají různé festivaly a jsou v neustálém kontaktu.

Samotné deklarování vlastní identity je ovšem pouze částí celého komplexu identity – neméně důležitý je i pohled těch, kteří stojí vně sledované skupiny. Tento pohled dobře vystihuje Markham⁷ – Alsasané jsou pro Němce příliš francouzští a pro Francouze příliš němečtí.

Tradice

Slavení svátků a dodržování tradic je u všech etnických a menšinových skupin velmi důležitým indikátorem udržování „původních“ a přejatých zvyků. Někdy je ovšem velice obtížné určit, co oním původním zvykem a tradicí ve skutečnosti je – mnohé *typické* a *národní* tradice mohou mít původ geograficky úplně jinde, a dokonce i u naprosto odlišné etnické skupiny. Například určité vyhraněné stravovací zvyklosti jsou zásadním způsobem ovlivněny prostředím – to, co někteří příslušníci určitého etnika považují za národní jídla, jiní příslušníci téhož etnika žijící na jiném místě vůbec neznají.

⁶ GEIGER – JAILLET, A. Sprachattitüden zukünftiger bilingualer Lehrkräfte im Elsass. In *Mehrsprachigkeit in Europa. Plurilinguismo in Europa. Multilingualism across Europe*. Bolzano / Bozen, 2006. s. 23–25.

⁷ MARKHAM, J. Alsatian identity remains a study in contradictions. *The Globe and Mail*. Toronto, Dec 31, 1987.

Vánoce. Tyto svátky jsou dobrým příkladem přejímání a vstřebávání mnoha tradic, které mají původ na poměrně vzdálených místech. Takto přejaté a částečně pozměňované tradice se pak velmi často označují jako „typické“ pro danou oblast.

Při srovnání slavení alsaských a francouzských Vánoc najdeme rozdíly už v předvánočním čase – adventu. Alsaský advent se mnohem více podobá slavení adventu v Německu, kde už tento čas hraje velkou důležitost. Samozřejmě jak v Alsasku, tak i v dalších částech Francie, je adventní čas typický předvánoční výzdobou obchodů i ulic. Pro obyvatele Německa (i Alsaska) je však advent celospolečenskou událostí, která se neodehrává jen na ulicích a v obchodech, ale především v rodinách – zde je asi největší rozdíl oproti Francii a francouzskému vnímání adventního období.

Údaje o zdobení vánočních stromků hvězdami a svíčkami máme z německé oblasti z roku 1509 a z Alsaska z roku 1521. Zdobení stromků bylo mnohdy kritizováno jako něco, co má s pravou podstatou Vánoc málo společného, na druhou stranu mělo oporu v reformaci – tento zvyk doporučoval i Martin Luther. Přesto byla tato tradice omezena jen na bohaté aristokratické rodiny a k jejímu rozšíření v západní Evropě došlo až na začátku 19. století. V katolických vesnicích v Alsasku byl ještě v roce 1870 vánoční stromeček zcela neznámý, přestože němečtí vystěhovalci do Severní Ameriky tuto tradici dodržovali už 200 let.⁸

Tradice dnešního slavení Vánoc v Alsasku je stále bližší německé (i české) tradici, protože hlavní vánoční svátek připadá na štědrovečerní noc. I v dalších částech Francie se sice můžeme setkat se slavnostní štědrovečerní večeří, ale v Alsasku je večer 24. prosince rozhodně největším svátkem, zatímco ve Francii se slaví pouze 25. prosinec (mezi oficiální francouzské svátky dokonce nepatří ani 26. prosinec, který je pracovním dnem – podobně jako v Belgii).

Slavnostní vánoční jídlo je ovšem i v Alsasku zcela podle francouzských receptů – mezi tradiční vánoční pochoutky patří krocán nadívaný pečenými kaštany, ústřice, paštika z husích jater, víno, zákusky a sýry a samozřejmě vánoční koláč *bûche de Noël*.

Alsaská kuchyně. Podíváme-li se na tradiční alsaské pokrmy, zjistíme, že se zde rovněž podepsala německá kultura, protože například *Charcuterie*, tedy naše klobása, *Choucrote* nebo jak Alsasané říkají *Sürkrüt* (něm. *Sauerkraut*), tedy naše kyselé zelí, skutečně Francii moc nepřipomíná. *Tarte á l'oignon (Ziwelkueche)* je název pro velice oblíbený cibulový koláč, který se řadí mezi typické alsaské pokrmy (viz Přílohy).

Na alsaské kuchyni tedy můžeme pozorovat především „původní“ německé vlivy, které se spojují s vlivy francouzskými. To je typické pro kuchyni a stravovací zvyklosti

⁸ NIERAAD, N. *Elsässische Weihnacht*. GRIN Verlag: 2007, s. 6–12.

většiny minoritních etnik v Evropě i mimo ni – snahou je zachovat původní pokrmy (které se mnohdy připravují pouze při zvlášť slavnostních příležitostech), ale tato jídla jsou často natolik pozměněna, že „původní“ jídlo mohou připomínat jen velmi vzdáleně.

Architektura. Alsaská architektura s typickými hrázděnými domy je velice podobná německé na druhé straně hranice. První hrázděné domy se objevovaly ve 12. století v oblasti středního Porýní, typické byly pro Německo, Švýcarsko, Rakousko, ale také pro Anglii či právě Francii. Veliký rozmach zažily v 18. a 19. století, kdy se stavěly jak na vesnicích, tak ve větších městech. Hrázděná stavba (kromě dialektu a tradic) byla považována za velmi významnou součást regionální identity a jako taková byla vyzdvižována kulturními představiteli (Charles Spindler, Gustave Stoskopf, Pierre Bucher) již od konce 19. století.⁹

Hrázděné stavby nejsou jen pozůstatkem minulosti, ale i v dnešní době jsou vyhledávanou záležitostí. V Alsasku jsou stavební firmy, specializované právě na výstavbu těchto domů.

Obrázek 5. Typická alsaská architektura – vesnice Boersch.

Náboženství

V Alsasku žijí kromě nemalé skupiny muslimů a židů především římskí katolíci a protestanti – katolíci jsou o trochu početnější, ale protestanti jsou neméně významní. Získat konkrétní počty je v současnosti velmi obtížné, protože náboženská příslušnost se v oficiálním sčítání

⁹ FISCHER, CH. J. *Alsace to the Alsatians?* Berghahn Books, 2010, s. 20.

nesmí zjišťovat. Údaj z konce 19. století uváděl, že katolíků jsou dvě třetiny a protestantů zhruba třetina.

Zatímco katolíci jsou početnější ve městech, na venkově často převládají luteráni a kalvinisté. Dvojí náboženská tradice (katolická a protestantská) souvisí se změnou hranic i značnou migrací obyvatelstva, kdy se na území Alsaska obývaného francouzskými katolíky stěhují němečtí protestanti. Tento proces (i asimilace) probíhá dlouhodobě, proto dnes už nelze říct „jsi protestant, jsi Němec“.

Vzhledem k rozšíření obou náboženství je v každé větší obci vystaven kostel katolický i protestantský. Pokud to v některých malých vesnicích není možné, je vždy návštěva kostela zajištěna alespoň ve vedlejší vsi. Dříve se náboženská odlišnost řešila i tak, že se v obci vystavěl kostel pouze jeden a lidé odlišného vyznání se o kostel obden střídali.

Obrázek 6. Protestantký kostel v Obernai (Ewernahn / Owernah) – mimo historické jádro

Obrázek 7. Katolický kostel Saints Pierre et Paul v centru Obernai

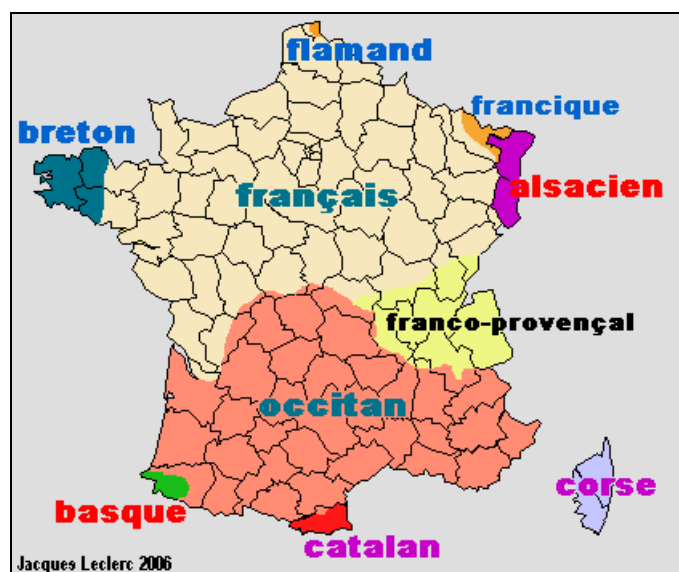
Francouzský zákon ze dne 9. 12. 1905, který provedl církevní odluku (oddělení církve a státu), se Alsaska netýká, protože se setkal na tomto území po připojení k Francii s velmi silným odporem místního obyvatelstva. Právní situace tedy stále vychází z konkordátu (smlouvou o vztazích mezi státem a římskokatolickou církví) z roku 1801 a Napoleonova občanského zákoníku (1804), který uznával a materiálně zajišťoval římsko-katolickou, luteránskou a kalvínskou církev a židovské synagogy. Úprava je tudíž velmi odlišná od přísného oddělení státních a církevních záležitostí ve zbývajících částech Francie a podobá se situaci v Německu: katoličtí arcibiskupové, vysocí duchovní protestantských církví a židovských komunit jsou jmenováni teprve po schválení (může být i velmi formální) ze strany orgánů veřejné moci. Katolické, protestantské a židovské duchovenstvo je

francouzským státem financováno. Náboženská výchova je ve veřejných i soukromých školách povinná.

Německé, nebo dvojjazyčné německo-francouzské bohoslužby nejsou v Alsasku příliš časté, i když se situace začíná částečně měnit. Zatímco v roce 1966 štrasburský arcibiskup doporučoval, „aby se bohoslužby konaly pouze ve francouzštině, protože to je jazyk mládeže“, v roce 1992 v tomto ohledu došlo ke změně, když jeho nástupce arcibiskup Brand řekl, „že budoucí kněží by měli zdokonalovat německý jazyk v mluvené i písemné podobě, případně německý jazyk znovu zavádět“. Mezi luterány je situace s používáním němčiny lepší – německých bohoslužeb je téměř tolik, jako ve francouzštině.

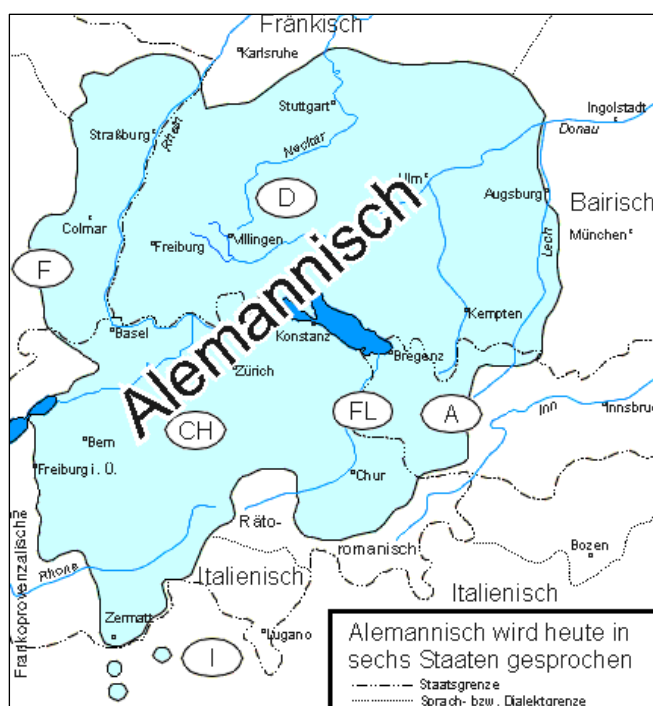
Jazyk

Alsaština jakožto alemánský dialekt. Ve Francii je úředním jazykem francouzština, což je zakotveno i v ústavě, a z tohoto důvodu je zavádění dalších regionálních jazyků obtížné – například francouzský ústavní soud odmítl již podepsanou *Evropskou chartu regionálních či menšinových jazyků* jako neústavní.

Obrázek 8. Rozšíření francouzštiny a regionálních jazyků ve Francii.

Vzhledem k minulosti alsaského regionu v této oblasti nacházíme tradiční jazyk místního obyvatelstva, a sice alsaštinu. V podstatě se jedná o německý dialekt na úrovni např. švýcarské němčiny. Různými formami alemánských (švábských) dialektů se ale nemluví pouze v Alsasku, můžeme je najít v početném zastoupení (celkem 10 miliónů lidí) v jižním Německu (Baden), Švýcarsku, v Rakousku (Vorarlberg), Itálii, Lichtenštejnsku.

Obrázek 9. Rozšíření alemánských dialektů.

Zdroj: <<http://www.klettgau-historia.de>>.

Ve Francii se alemánskými dialekty kromě Alsaska hovoří ještě v sousední oblasti Lotrinsku, které má v mnoha ohledech velmi podobnou minulost jako Alsasko. Mezi hlavní dialekty bývají vyčleňovány (od severu k jihu):

- Rheinfränkisch / Lothringisch (v Alsasku *Sarre-Union*)
- Südrheinfränkisch / Pfälzisch – severovýchod Alsaska, *Sarre-Union*
- Nördliches Niederalemannisch – *Saverne, Hagenau, Štrasburk, Sélestat*
- Südliches Niederalemannisch – *Colmar, Mylhúzy*
- Hochalemannisch – jih Alsaska, *Saint-Louis, Altkirch*¹⁰

Zatímco ve Švýcarsku se alemánský dialekt v každodenním životě používá zcela běžně (dialekt je samozřejmě používán švýcarskými mladými lidmi na nejrůznějších internetových fórech, v dialektu se hovoří v parlamentu, v rádiu nebo televizi), v Německu ustupuje spisovné němčině a v Alsasku francouzštině. Protože alemánština dnes nikde nemá úřední status, a navíc má mnoho dialektových forem, literárním jazykem zůstává němčina (Hochdeutsch).

V této souvislosti je třeba mít na paměti, že označení alsaština, nebo obecně alemánské dialekty, byly často a zcela samozřejmě označovány v publikacích jako němčina¹¹. Později se

¹⁰ OLCALSACE – *Langue et culture régionales en Alsace. Weitergabe: Unterricht und Elsässischkurse*. [online] Carte linguistique. 11a, rue Edouard Teutsch – 67000 Strasbourg, 2010. [cit. 18. 1. 2011] Dostupné z: <http://www.olcalsace.org/aff_carte/carte_linguistique_web.jpg>.

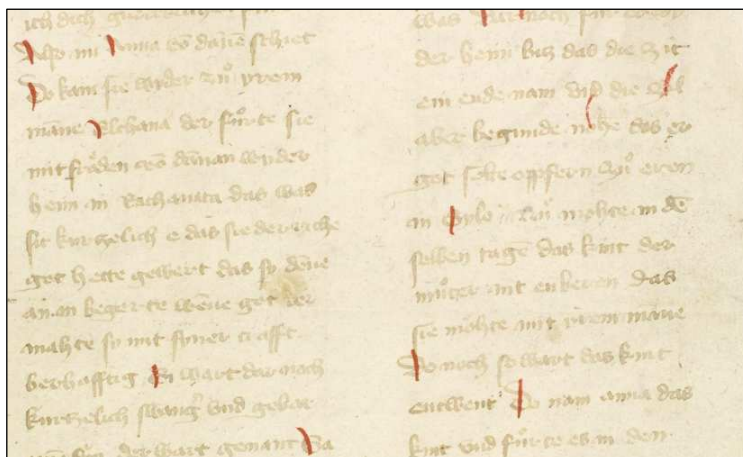

němčina na území Alsaska začala označovat s přívlastkem (*deutsches Elsässisch*), v současnosti se velmi často v souvislosti s alsaštinou používá pojem *jazyk*. Používání alsaského dialektu ovšem není zcela na úrovni jazyka – podle oficiální definice formulované v roce 1985 se v případě *alsaského regionálního jazyka* (Regionalsprache) *jedná o dialekt, jehož psanou formou je spisovná němčina*.

Ačkoli alsaština nemá status úředního jazyka, je zařazena mezi „oficiální“ (ovšem ne úřední) jazyky Francie, jelikož je ve svém rozšíření hned druhá za provensálštinou.

Alsaština v čase

Nejstarší zlomky alemánských textů pocházejí ze 6. století, rozsáhlejší staré alemánské texty pocházejí z opatství Sankt Gallen z 8. století (další alemánské texty v klášterní knihovně v St. Gallenu jsou i z pozdější doby – např. Alsasko-západošvýcarský kalendář z 12. století)¹². Švýcarské kroniky ze 14. století jsou psány rovněž alemánsky.

Obrázek 10. Deutsche Historienbibel (Niederalemannische Papierhandschrift (Elsässisch), r. 1400).

Rukopis prozaického zpracování biblických příběhů v alsaském dialektu.

Zdroj: SLUB Dresden (<http://www.slub-dresden.de>)

V Alsasku byla v roce 1466 vytištěna Johanem Mentolem i první německá bible a alsaská knihtiskařská tradice pokračovala mnoha dalšími tituly ze širokého spektra vědních oborů. Možná i proto se oblast Alsaska stala na konci 15. a v první polovině 16. století jedním z hlavních center německého humanismu (Geiler von Kaysersberg, Jakob Wimpfeling, Sebastian Brant)¹³.

¹¹ Např. Germania. Archiv zur Kenntniß des deutschen Elements in allen Ländern der Erde. 1847. Frankfurt am Main: Druck und Verlag von Heinrich Ludwig Brönner. nebo Blätter für literarische Unterhaltung. 1847. Leipzig, s. 262.

¹² SPRINGER, C. P. E. *The manuscripts of Sedulius: a provisional handlist*. American Philosophical Society, 1995, s. 184.

¹³ TSCHIRNER, S. *Elsass: Fachwerkdörfer und historische Städte, Burgen und Kirchen im Weinland zwischen Rhein und Vogesen*. DuMont Reiseverlag: 2000, s. 35–36.

Alsaština na ústupu

Již dnes je znát, že alsaština jako taková se z Alsaska pomalu vytrácí. V současnosti mezi sebou plyně alsasky hovoří pouze doma staří lidé, kteří zažili ještě období 2. světové války. Jejich děti, nyní ve středních letech, alsasky rozumí, a pokud by bylo třeba, zvládly by se i domluvit. Dnešní mladá generace alsasky sice trochu rozumí, ale samotnou řeč rozhodně neovládá. Zajímavá je skutečnost, že když dítě je neposlušné a rodič ho chce pokárat či ho napomenout, užije právě alsaštinu. Sami obyvatelé cítí určitou tvrdost a přísnost alemánského dialektu proti melodické francouzštině.

Podle zjišťování mateřského jazyka ve Francii z roku 1999¹⁴ hovořilo německými dialekty 970 000 osob (2,12 % obyvatel Francie), z čehož alsaštinu používalo 660 000 osob (1,44 % obyvatel Francie), spisovnou němčinu 210 000 osob (0,46 % obyvatel Francie) a lotrinský dialekt Fränkisch-Lothringe (Lothringisch) 100 000 osob (0,22 % obyvatel Francie).

Rok	Počet mluvčích
1954	364 966
1962	313 000
1999	78 000
2010	44 700

Tabulka 1. Počty mluvčích dialektu Fränkisch-Lothringe (Lothringisch), 1954–2010 (odhady lotrinských spolků).

Zdroj: *Anzahl der Lothringer Dialektsprecher laut Volksbefragungen und Volkszählungen*, 2011.

Mluvčí alsaským dialektem v období 1900–2001. Počet lidí aktivně používajících alsaštinu poměrně prudce klesá – zatímco na začátku 20. století to byli téměř všichni obyvatelé Alsaska, na začátku 21. století to nebyly ani dvě třetiny. Do tohoto počtu jsou ovšem zahrnuti lidé, kteří sice alsasky umí, ale při komunikaci upřednostňují francouzštinu.

Jako hovořící alsaštinou se označilo	2001	1997	1946	1900
% obyvatel	61 %	63 %	90,8 %	95 %

Tabulka 2. Podíl osob v Alsasku hovořících alsaštinou (1900–2001).

Zdroj: *Der elsässische Dialekt in Zahlen*, 2010.

¹⁴ Při sčítání obyvatel se mateřský jazyk ve Francii nezjišťuje, jednalo se o dotazování 380 000 dospělých obyvatel pevninské Francie a přepočítání na celkový počet obyvatel. Převzato z: *Enquête familiale*. Insee, 1999.

Podle dotazníku z roku 2001¹⁵ odpovídali respondenti, že alsaštinu využijí z:

96 % v rodině

88 % v komunikaci s přáteli

48 % v pracovních vztazích

68 % respondentů uvedlo, že znalost alsaštiny je nespornou výhodou při hledání zaměstnání a zároveň cestou do německojazyčných zemí.

Jiná studie z roku 1989¹⁶ řadí sestupně využití alsaštiny respondentů s:

1) rodiči a prarodiči

2) přáteli

3) manželem nebo manželkou

4) prodavači v obchodě

5) kolegy v práci

6) vlastními dětmi

7) úředníky

Alsaština pro svůj vývoj a zachování nemá příliš dobrou věkovou strukturu svých mluvčích. Alsasky v roce 1997 hovořilo¹⁷:

86 % osob starších 60 let

77 % osob ve skupině 50–59 let

70 % osob ve skupině 40–49 let

60 % osob ve skupině 30–39 let

38 % osob ve skupině 18–29 let

Tato nepříznivá situace je ještě umocněna tím, že předávání alsaštiny na další generace je velmi malé (a pokud jeden z manželů alsaštinu neovládá, pak téměř nulové). V roce 2001 pouze 15,5 % všech respondentů uvedlo, že alsaštinu svým dětem předávají. Ve skupině 18–34 let je tento podíl jen 12,5 %, ve skupině 35–49 let je tento podíl 21 %.¹⁸

V roce 1999¹⁹ proběhlo zjišťování, jaké je používání alsaštiny ve městech a na venkově. Ve třech největších městech (Štrasburk / Straßburg, Colmar, Mylhúzy / Mulhouse) se alsaština používá velmi málo – ovládá ji méně než třetina dospělých. Naproti tomu na

¹⁵ Agentura DNA/ISERCO oslovila reprezentativní vzorek 600 alsaských respondentů. Výsledky průzkumu byly zveřejněny 21. září 2001 v *Dernières Nouvelles d'Alsace* v článku "Erosion naturelle" autorky Claude Keiflin.

¹⁶ Agentura ISERCO oslovila v říjnu 1989 reprezentativní vzorek 300 respondentů v Alsasku a německojazyčné části Moselle.

¹⁷ Studie zkoumající bilingvnost alsaských obyvatel (Regionale Amt für Zweisprachigkeit / Office Régional du Bilinguisme – ORBI) s 1840 respondenty v dubnu 1997.

¹⁸ Agentura DNA/ISERCO oslovila reprezentativní vzorek 600 alsaských respondentů. Výsledky průzkumu byly zveřejněny 21. září 2001 v *Dernières Nouvelles d'Alsace* v článku "Erosion naturelle" autorky Claude Keiflin.

¹⁹ Publikováno v "Chiffres pour l'Alsace" Nr. 12, Dezember 2002.

severu (Dolní Alsasko) je alsaština stále poměrně dost rozšířena – ve spádové oblasti obcí Saverne-Sarre-Union, Wissembourg a Haguenau-Niederbronn se jako mluvčí dialektu označuje více než polovina dospělého obyvatelstva.

Alsaština ve školách aneb pokus o obrození jazyka

Pomalému vymírání alsaského jazyka se někteří Alsasané snaží pochopitelně zabránit, nechtějí přijít o tento prvek kultury a rádi by zachovali místní folklor, ke kterému jazyk neodmyslitelně patří. Tyto snahy se projevily převážně ve školství. Studenti mohou studovat alsaštinu jako další volitelný jazyk, francouzština jim zůstává jazykem hlavním. V rámci maturitních zkoušek studenti zpracovávají zvláštní práci o místním folkloru, historii a tradicích. Tuto možnost ale prý využívá jen málo studentů a většina dává přednost studiu němčiny coby klasického jazyka.

V současnosti se situace v menšinovém školství částečně zlepšila, protože dvojjazyčná výuka (12 hodin výuky v němčině a 12 hodin ve francouzštině) má i oporu ve školských předpisech. Byla uzavřena dohoda mezi státem a místními orgány v oblasti alsaského systému jazykového vzdělávání pro období 2007 – 2013. Na celofrancouzské úrovni existuje vyhláška ministerstva školství z roku 2001, ve které se stanovují postupy při dvojjazyčném vzdělávání. Podle údajů ze září 2009 bylo v dvojjazyčném vyučování zapsáno téměř 17 500 studentů, což je asi 10 % zapsaných žáků v alsaských školách.

Převaha francouzských médií ke znovuoživení alsaského jazykového povědomí také nepomáhá. V Alsasku sice vychází i německojazyčné noviny, ale většinou jako dvojjazyčné, nebo pouze s německou přílohou (*Dernières Nouvelles d'Alsace – DNA, L'Alsace*). Alsaština není jediný oblastní jazyk, který se potýká s touto situací, podobně je na tom i oblast Bretaně.

Pro záchranu jazyka existuje celá řada projektů, které realizují společnosti pro obnovu a zachování alsaštiny. Mezi tyto projekty patří výuka alsaštiny od narození, kdy jsou rodinám, které projeví zájem, zasílány poštou materiály s praktickými informacemi a radami, jak s dětmi hovořit alsasky. Materiály zahrnují například i CD s ukolébavkami v alsaštině, francouzštině, němčině a angličtině. Spolky rovněž zajišťují prodej dětských knih a zvukových materiálů pro nejmenší děti (0–6 let) a zároveň tyto materiály (v alsaštině a paralelně ve francouzštině) volně umisťují na své webové stránky.

Přestože jediným úředním jazykem Francie je podle francouzské ústavy francouzština, francouzští politici ke svým voličům v Alsasku rádi promlouvají v němčině. Směrnice z 8. srpna 1919 navíc dovoluje používat v předvolební kampani plakáty a volební programy v němčině – viz Příloha (Ukázky plakátů z prezidentských voleb v roce 2007).

Závěr

Přestože má naprostá většina Alsasanů německé kořeny, rozhodně se k tomuto původu nehlásí, i když má tato oblast s Německem celou řadu kulturních prvků společnou. Pro Alsasany není typické ani plné ztotožnění se s francouzskou identitou – při dotazování volí většina obyvatel při svých odpovědích spíše regionální vrstvu identity, která nezdůrazňuje etnickou vyhraněnost, a deklarují hrdost na příslušnost k alsaskému regionu.

K velmi výraznému rozchodu s německou identitou vedly bezesporu válečné události. I po více než šedesáti letech od skončení 2. světové války jsou zde její stopy ve vzpomínkách ještě stále patrné, bez ohledu na to, zda ji lidé osobně zažili, nebo zda vycházejí ze zprostředkovaných autentických informací od svých rodičů či prarodičů. Přestože v minulosti byly mezi Němci a Francouzi sváry a tahanice, dnešní alsaská společnost má s obyvateli na druhé straně hranice většinou dobré vztahy a udržuje s nimi kontakty.

Je zajímavé, že ačkoli se obyvatelstvo na jedné straně nepovažuje za Němce, ale za Alsasany, je hrdé na specifický dialekt, který bývá často označován i jako samostatný jazyk – alsaština, na druhou stranu usiluje ve školách o rozšíření výuky v němčině. To je dané tím, že německý jazyk není spojován s německou identitou, nýbrž je používán pouze jako spisovná forma alsaštiny.

Při obrodě používání alsaštiny má sehrát důležitou úlohu starší generace, protože lidé, kteří ještě pamatují válku, vědí, jak zní alsaský jazyk a někteří ho také ovládají. Někde je možné setkat se se situací, kdy alsasky mluví skoro celá rodina, jindy zase právě naopak. Dodržování typicky alsaských znaků kultury je u Alsasanů velmi individuální. Někteří vaří alsaská jídla, jiní udržují živý jazyk, další si zase potrpí na národní kroj. Vliv Francie je ovšem více než patrný – v rámci regionu probíhají také tradiční alsaské folklórní oslavy, ale lidé zde slaví běžně francouzské národní svátky a festivaly.

Náboženské vyznání není pro etnicitu a identitu Alsasanů rozhodující – v poklidu vedle sebe žijí protestanti i katolíci. Vzhledem k poměrně vysokému počtu přistěhovalců do Alsaska z Turecka a severní Afriky je zde i menšina muslimů, a proto není až zas tak neobvyklé potkat třeba ženy zahalené v šátku.

Přestože dochází v posledních letech k obrodě alsaštiny, statistické údaje ukazující trendy v používání jazyka jsou velmi výmluvné – alsaština velmi rychle mizí. Situace není rozhodně beznadějná, protože pořádané akce na záchranu jazyka nepřichází ještě úplně pozdě, ale v době, kdy je stále ještě poměrně velký počet rodilých mluvčích. K částečnému zlepšení dochází i ve školství, protože po velmi dlouhé době umožnila francouzská vláda alespoň

bilinovní vyučování, kterého se účastní 10 % školáků, rozšířené jsou i kurzy alsaštiny pro všechny generace.

Dnes ještě není možné odhadnout, zda se podaří jazyk jako jeden z hlavních atributů alsaské kultury zachránit, ale akce na jeho záchranu jsou poměrně intenzivní.

Při hledání odpovědi na otázky *jak ovlivňuje stát svými zásahy etnicitu obyvatelstva* a dále *jak obyvatelé Alsaska odvozují vlastní etnicitu*, vyplývá, že státní zásahy mají na utváření určité etnicity velmi výrazný vliv, ať se to týká jejího potlačování, nebo posilování. V případě Alsaska můžeme zaznamenat ze strany francouzského státu úspěšné odstranění *německé* identity, i když tato identita byla Alsanany opouštěna i z důvodu událostí během 2. světové války. Francouzský stát ovšem potlačoval prvky původní identity Alsanů, což se projevovalo především na poli vzdělávání ve francouzštině.

V případě Alsaska a alsaské identity může posloužit pro srovnání situace německojazyčné skupiny v Belgii. Belgická identita je v mnoha ohledech zcela fiktivní – jako etnická identita se projevuje pouze vlámská (nizozemská / holandská) a valonská (francouzská, případně frankofonní). Belgická německojazyčná menšina se podobně jako v Alsasku po druhé světové válce zcela rozešla s německou identitou. Zároveň však přijala identitu novou – ani belgickou (ba ani valonskou), ani německou, ale zcela svébytnou – „Ostbelgier“. Tuto identitu může rozvíjet v rámci velmi silné kulturní i politické autonomie. Alsasko takovouto autonomií ani zdaleka nedisponuje – pokud přijde na přetřes otázka vztahu kultury a státu, pak je zřejmé, že kulturně se nyní Alsané cítí být téměř zcela svébytní (byť výrazně ovlivněni německou kulturou), ale zároveň se cítí být zcela integrováni do struktur francouzského státu, což už v současnosti považují za přirozené.

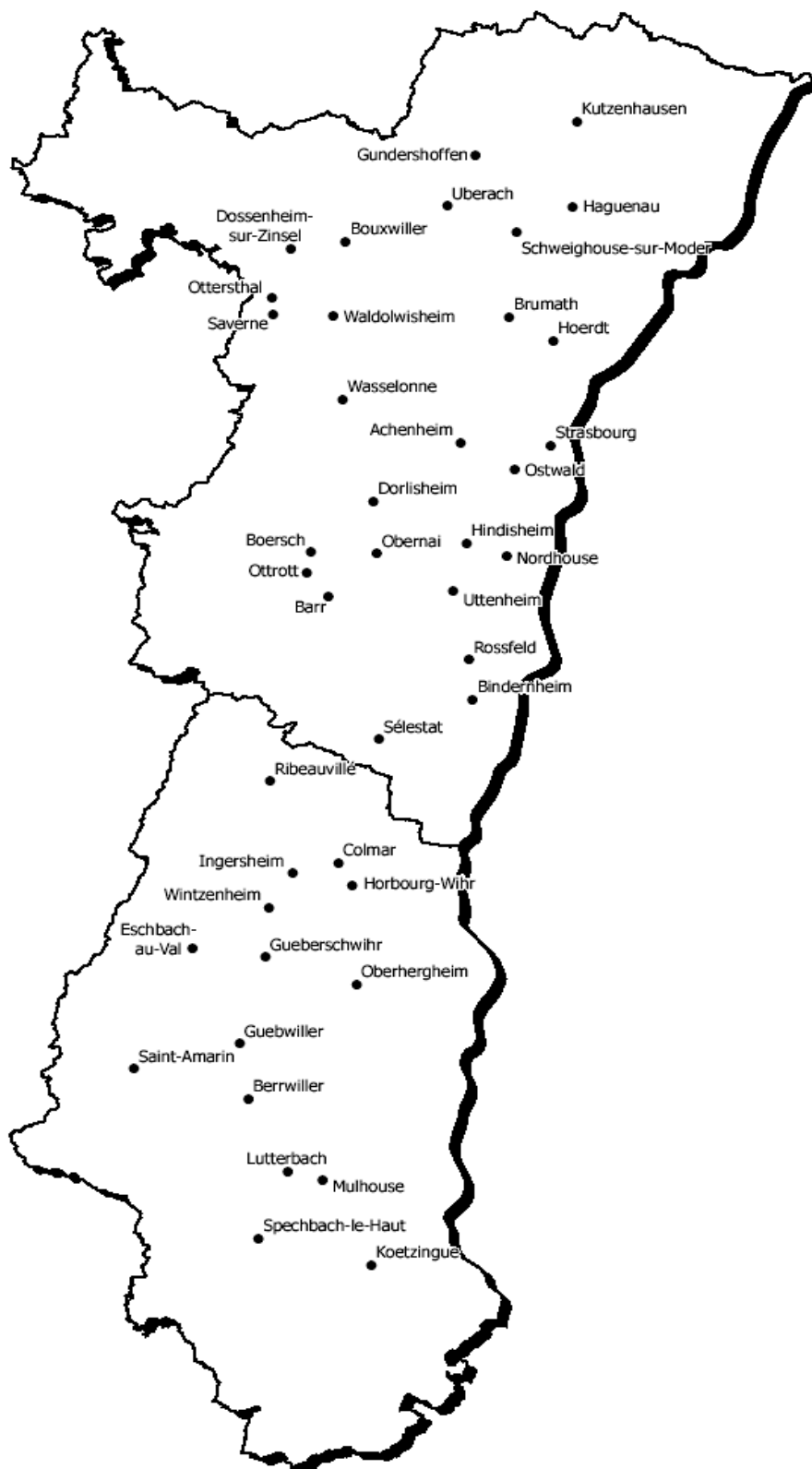
Seznam použitých zdrojů

- Anzahl der Lothringer Dialektsprecher laut Volksbefragungen und Volkszählungen.* [online] Culture et Bilinguisme de Lorraine – Zweisprachig, unsere Zukunft, 2011. [cit. 15. 1. 2011]. Dostupné z: <<http://www.culture-bilinguisme-lorraine.org/definitiondenotr/index-de.html>>.
- DAUL, L. *Wàs màche m'r hit? Vejele fliej!* Strasbourg: Amt für Sprache und Kultur im Elsass. [s. d.] ISBN 2-84512-047-8.
- De la langue alsacienne: du "Elsasserditsch" au "Oberditsch".* [online] Les EMIG à Marseille et sa région: les racines alsaciennes – Elsasserditsch et Oberditsch, 2010. [cit. 18. 1. 2011]. Dostupné z: <http://emig.free.fr/ALSACE/dialecte_alsacien.html>.
- Der elsässische Dialekt in Zahlen.* [online] Office pour la Langue et la Culture d'Alsace. 11a, rue Edouard Teutsch – 67000 Strasbourg, 2010. [cit. 18. 1. 2011]. Dostupné z: <<http://www.olcalsace.org/de/dialecte-chiffres/der-elsassische-dialekt-in-zahlen.html>>.
- Elsässisches Wörterbuch.* [online] 2002–2010 by Kompetenzzentrum für elektronische Erschließungs- und Publikationsverfahren in den Geisteswissenschaften an der Universität Trier, 2010. [cit. 15. 1. 2011]. Dostupné z: <http://germazope.uni-trier.de:8080/Projekte/WBB2009/ElsWB/wbgui_py?lemid=>>.
- FISCHER, Ch. J. *Alsace to the Alsatians?* Berghahn Books, 2010.
- Food and Agricultural commodities production.* [online] Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAOSTAT, 2008. [cit. 8. 1. 2011] Dostupné z: <<http://faostat.fao.org/site/339/default.aspx>>.
- France Guide.* [online] Atout France 2002–2008. [cit. 10. 10. 2010]. Dostupné z: <<http://cz.franceguide.com/destinace/francie/regiony/alsace/home.html?NodeID=144>>.
- GEIGER-JAILLET, A. Sprachattitüden zukünftiger bilingualer Lehrkräfte im Elsass. In *Mehrsprachigkeit in Europa. Plurilinguismo in Europa. Multilingualism across Europe.* Bolzano / Bozen, 2006. s. 23–25.
- Germania. Archiv zur Kenntniß des deutschen Elements in allen Ländern der Erde.* Frankfurt am Main: Druck und Verlag von Heinrich Ludwig Brönner, 1847.
- Jazyky Evropy: Alemanština – Alemannisch.* [online] Stránky pro studenty HKS, 2008. [cit. 11. 1. 2011] Dostupné z: <<http://www.hks.re/wiki/alemanstina>>.
- Jazyky Evropy: Hornoněmčina.* [online] Stránky pro studenty HKS, 2008. [cit. 11. 1. 2011] Dostupné z: <http://www.hks.re/wiki/hornonemcina_-_hochdeutsch>.
- Jazyky Evropy: Švýcarská němčina (Schwyzertüütsch).* [online] Stránky pro studenty HKS, 2008. [cit. 11. 1. 2011] Dostupné z: <http://www.hks.re/wiki/svycarska_nemcina>.

- L'Alsace en chiffres*. [online] Alsace International, 2009. [cit. 22. 1. 2010] Dostupné z: <http://www.alsace-international.eu/dn/dn_alsace_chiffres/>.
- MAFFESELLI, M. *Atlas des populations immigrées*. Strasbourg: INSEE-ALSACE, 2005. ISBN 978-2-11-061612-1.
- MARKHAM, J. Alsatian identity remains a study in contradictions. *The Globe and Mail*. Toronto, Dec 31, 1987.
- Německé menšiny v právních normách 1938–1948*. Praha: Doplněk a Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2006. ISBN 80-7239-201-8.
- NIERAAD, N. *Elsässische Weihnacht*. GRIN Verlag: 2007.
- OLCALSACE – Langue et culture régionales en Alsace. Weitergabe: Unterricht und Elsässischkurse*. [online] Carte linguistique. 11a, rue Edouard Teutsch – 67000 Strasbourg, 2010. [cit. 18. 1. 2011] Dostupné z: <http://www.olcalsace.org/aff_carte/carte_linguistique_web.jpg>.
- Produit intérieur brut en 2008 et 2009: comparaisons régionales*. [online] Institut national de la statistique et des études économiques, 2010. [cit. 18. 1. 2011] Dostupné z: <http://www.insee.fr/fr/themes/tableau.asp?reg_id=99&ref_id=t_2601R>.
- SPRINGER, C. P. E. *The manuscripts of Sedulius: a provisional handlist*. American Philosophical Society, 1995.
- TSCHIRNER, S. *Elsass: Fachwerkdörfer und historische Städte, Burgen und Kirchen im Weinland zwischen Rhein und Vogesen*. DuMont Reiseverlag: 2000.

Přílohy

Výuka alsaštiny

Obrázek 11. Mapa míst v Alsasku, kde jsou ve školním roce 2010/2011 zajišťovány kurzy alsaštiny.
Zdroj: OLCALSACE, 2010.

1) *Mol zeerscht de Kopf, dann de Büch.*

Commence par dessiner la tête et le ventre.

Obrázek 12. Ukázka z dětské knihy v alsaštině. (Nejprve namaluj hlavu, pak břicho).

Zdroj: DAUL, L. [s. d.] *Wàs màche m'r hit? Vejele fliej!*

Rozdíly mezi německými dialekty

Novozákonní podobenství o ztracené ovci

ČEŠTINA. 3 Pověděl jim toto podobenství: 4 „Má-li někdo z vás sto ovcí a ztratí jednu z nich, což nenechá těch devadesát devět na pustém místě a nejde za tou, která se ztratila, dokud ji nenalezne? 5 Když ji nalezne, vezme si ji s radostí na ramena, 6 a když přijde domů, svolá své přátele a sousedy a řekne jim: 'Radujte se se mnou, protože jsem našel ovci, která se mi ztratila.' (Bible, Ekumenický překlad, Lukáš 15,4–10)

ALEMÁNŠTINA. 3 Er sait aba zue nene des Glichnis: 4 (a) Wela Mensch isch unda äich, der hundat Schof het un, wenn er eins vu nene vuliert, nit de nineninzig in dr Wüschte lost un goht däm vulorene nohch, bis er's findet? 5 Un wenn er's gfunde het, so legt er sich's uf d Schulta volla Fräid (Freud). 6 Un wenn er heimkummt, rueft er sini Freunde un Nochbere un sait zue nene: Fräie (Freuet) äich mit ma (mir); denn i (ich) ha mi Schof gfunde, des vulore war (*Jazyky Evropy: Alemanština – Alemannisch*, 2008).

SCHWYZERTÜÜTSCH. 3 Er hät gseit aber zunänä säb Gliechnis und ret': 4 Welä Mänsch isch under eu, wo hundred Schaf hät und, dä wo eis verlüürt, dä wo nöd laat die nünänünzg i dä Wüästi und higaat nach em verlorenä bis dass er's findät? 5 Und wän er's gfundä hät so leit er's uf sini Achslä mit Freudä. 6 Und wän er hai chunt, rüäft er sini Fründä und Nachbärä und redät zunänä: Freuäd eu mit mir; wel ich ha mis Schaf gfundä, wo verlorä gsi isch (*Jazyky Evropy: Švýcarská němčina (Schwyzertüütsch)*, 2008).

HORNONĚMČINA. 3 Er sagte aber zu ihnen dies Gleichnis und sprach: 4 Welcher Mensch ist unter euch, der hundert Schafe hat und, so er der eines verliert, der nicht lasse die neunundneunzig in der Wüste und hingehe nach dem verlorenen, bis daß er's finde? 5 Und wenn er's gefunden hat, so legt er's auf seine Achseln mit Freuden. 6 Und wenn er

heimkommt, ruft er seine Freunde und Nachbarn und spricht zu ihnen: Freuet euch mit mir; denn ich habe mein Schaf gefunden, das verloren war (*Jazyky Evropy: Hornoněmčina*, 2008).

Ukázky plakátů z prezidentských voleb v roce 2007

		
<p>Nicolas Sarkozy – Společně bude možné všechno</p>	<p>Ségolène Royal – Změna</p>	<p>François Bayrou – Francie s plnou silou</p>
		
<p>José Bové – Jiná budoucnost je možná</p>	<p>Philippe de Villiers – Hrdost být Francouzem</p>	<p>Jean-Marie Le Pen – Volte Le Pena</p>

Alsaská kuchyně – obr. 13, 14, 15, 16

Sürkrüt

Flammekueche

Baeckeffe (Eintopf)

Münschterkäs